

MAKEDONSKO-SLOVENSKI KNJIŽEVNI STIKI

Tudi po zaslugi slovenskih znanstvenikov, zlasti jezikoslovcev, katerih vpliv ni bil majhen, se je začela oblikovati makedonska narodna zavest. Makedonski razumniki so se seznanjali z deli Jerneja Kopitarja in Franca Miklošiča, ki govorijo o makedonskih govornih prvinah, in Vatroslava Oblaka, ki v svojih delih poudarja, da je osnova starocerkvenoslovanskega jezika jezik makedonskih Slovanov iz okolice Soluna. Makedonsko javnost so seznanjali z družbenimi in kulturnimi dogajanjem v slovanskem svetu številni bolgarski, srbski, drugi evropski, grški in turški časopisi in revije ter druge publikacije, ki so jih izdajali Makedonci v Beogradu, Sofiji, Carigradu in Solunu.

Makedonski narodni, kulturni in književni delavec Konstantin Petkovič, doma iz Bašinega Sela pri Velesu, je izdelal prvi slovensko-makedonski prevod. Sodeloval je s številnimi slovenskimi časopisi in revijami ter leta 1853 prevedel in objavil v Carigradu v posebni knjigi kratko zgodovinsko zgodbo Boris — prvi krščanski cesar slovenske pisateljice Josipine Turnograjske. V tem makedonskem prevodu je govor o slovenski književnosti, zlasti pa je posvečena velika pozornost Francetu Prešernu.

V začetku našega stoletja Makedonijo pretresajo nemiri. Ilidenska vstaja ni prinesla Makedoniji zaželenih svobode, Turki so bili pregnani iz Makedonije šele po koncu druge balkanske vojne. Zmagovalci so si Makedonijo razdelili: njeno največje področje, Egejski del, je dobila Grčija, Srbiji je pripadla Vardarska Makedonija, Bolgariji pa Pirinska Makedonija. S tem se je začelo življenje makedonske narodnostne skupnosti pod tremi novimi gospodarji. Makedonci so se seznanjali z družbenimi in kulturnimi dogodki na Slovenskem iz srbskih in bolgarskih virov.

Med narodnoosvobodilno vojno je makedonski partizanski tisk objavljal v makedonskem jeziku slovenske pesmi, zgodbe in druga dela slovenskih pisateljev. Po osvoboditvi, ko je bil pravno priznan makedonski jezik v SR Makedoniji, se je začela širša makedonska javnost intenzivneje seznanjati s kulturnimi in strokovnimi dosežki Slovencev.

Veliko je število prevedenih publikacij, knjig, učbenikov in drugih del slovenskih avtorjev. Omembe vredno je tudi dejstvo, da so posebni učbeniki iz zgodovine, zemljepisa, matematike, fizike, kemije, zoologije, pedagogike, elektronike, medicine, botanike, ekonomike, ter učbeniki nemškega in angleškega jezika in druga specialna berila prevedeni v makedonščino ravno iz slovenščine in se uporabljajo še danes po makedonskih šolah kot obvezna pomožna učila. Nekatera teh del so doživela večkratne izdaje. V makedonščino je prevedenih tudi več političnih, ekonomskih in drugih družbenih del slovenskih družbenih delavcev, npr. dela Kardelja, Kidriča, Ziherla, Tomšičeve in druga.

Makedonski časopisi Nova Makedonija, Večer, Mlad borec dnevno pri našajo poročila o življenju v Sloveniji, druge makedonske publikacije in revije, npr. Razgledi, Sovremenost, Stremež, Literaturen zbor, pa objavljajo pre-

vode slovenskih avtorjev. Makedonska berila za osnovne in srednje šole vsebujejo prevode slovenskih pisateljev. Skopski radio in televizija ter krajevne radijske postaje in časopisi poročajo redno o splošnem življenju v Sloveniji. Ravno tako na makedonskih odrih (gledališča v Skopju, Velesu in Kumanovem, Prilepu, Bitolu in drugod) redno igrajo dela slovenskih avtorjev. Znana so tudi gostovanja ljubljanske opere in baleta ter drame v Skopju. Dela slovenskih skladateljev zabavne in resne glasbe so skoraj vedno prisotna na koncertih po Makedoniji. Makedonsko filmsko občinstvo zelo ceni slovenski film. Tudi slovenski kiparji in slikarji so večkrat gostje razstav v makedonskih mestih.

Ko je bila po osvoboditvi ustanovljena skopska univerza, ni bilo malo število slovenskih profesorjev in predavateljev, ki so predavali na katedrah makedonskih fakultet in na drugih ustanovah. Takrat je na filozofski fakulteti v Skopju predaval slovensko književnost prof. Fran Petré.

Predmet našega zanimanja ne bodo posamezni članki v makedonskem tisku, tudi ne posamezni odlomki del slovenskih pisateljev, marveč objave in knjige, ki so izšle v Makedoniji v času od osvoboditve pa do konca minulega leta. Podatki so iz Slovenske bibliografije Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani in iz drugih virov.

Leta 1947 je izšel prvi prevod iz slovenščine v makedonščino, Cankarjev *Hlapec Jernej in njegova pravica* (Slugata Jernej i negovoto pravo). Naslednje leto je Fran Petré v časopisu *Nov den* objavil večji spis *Poezija Otona Župančiča* (Poezijata na Oton Župančič), 1949 pa je bil v Skopju natisnjen prevod dela Franca Slokana, *Povest o belem kruhu* (Prikazana za beliot leb).

Od leta 1950 dalje se večja število slovenskih prevodov v makedonščino. Takrat se pojavi na odru skopskega gledališča drama Ivana Cankarja *Kralj na Betajnovi* (Kralot na Betajnova) v prevodu makedonskega režiserja in igralca Ilije Milčina in M. Godine, uvodno besedo pa je napisal Bratko Kreft. I. Milčin, ki se v glavnem ukvarja s prevajanjem dramskih del, je istega leta prevedel še dramo Mateja Bora *Raztrganci* (Partalkovci). Istega leta so izšla v makedonščini še naslednja slovenska dela: Sonje Severjeve *Mali Kitajček Kong* (Maliot kinez Kong), *Mule* (Maksi) Toneta Seliškarja ter *Ob 70-letnici Otona Župančiča* (Po povod 70 godišninata na O. Župančič) Borisa Ziherla v izdaji *Ogledi iz književnosti*.

Leta 1952 je založba Kočo Racin iz Skopja natisnila povest Franceta Bevka *Grivarjevi otroci* (Grivarevite deca). Poudariti je tudi treba, da se ravno v tem času začno znani makedonski pisatelji ukvarjati s prevodi iz slovenske književnosti. Istega leta je Lazo Karovski prevedel *Povesti in črtice* (Povesti i crtici) Ivana Cankarja, v *Ogledih iz književnosti* pa je Srbo Ivanovski prevedel delo Antona Slodnjaka *Fran Levstik*. Leto pozneje je natisnila skopska založba Kočo Racin prevod makedonskega pisatelja Borisa Bojadžiskega Prežihovega Voranca *Solzice* (Momini solzi), medtem ko je pri Detski radosti izšla povest Sonje Severjeve *Zvesti tovariši* (Verni drugari) v prevodu Slavča Temkova.

Leta 1954 dobijo Makedonci dve knjigi slovenskih velikanov: Ivana Cankarja *Hlapce* (Slugi) v prevodu Branka Pendovskega in Franceta Prešerna *Sonetni venec* (Soneten venec) v prevodu Georgija Staleva. — Navesti moramo še dva prevoda, ki sta izšla leta 1955: Slavča Temkova *Črni bratje* (Crni brak'a)

Franceta Bevka, ki je izšla pri Detski radosti, in Ivana Cankarja *Martin Kačur*, natisnjena pri založbi Kultura, Skopje, Šolska biblioteka, v prevodu istega avtorja.

Makedonski bralci so dobili več slovenskih prevodov leta 1956. Najpomembnejše mesto pripada vsekakor zborniku pesmi *Slovenski poeti* (Slovenečki poeti), ki sta ga pripravila in izdala makedonska pesnika Srbo Ivanovski in Gane Todorovski, natisnjen pa je bil pri založbi Kočo Racin. Uvod v slovensko liriko v zborniku je napisal Janko Kos. V tej tako reprezentativni zbirki slovenske poezije so se makedonski javnosti predstavili v makedonskem jeziku France Prešeren, Fran Levstik, Simon Jenko, Simon Gregorčič, Anton Aškerc, Fran Gestrin, Dragotin Kette, Ivan Cankar, Josip Murn, Oton Župančič, Igo Gruden, Tone Seliškar, Miran Jarc, Anton Vodnik, Vida Taufer, Srečko Kosovel, Edvard Kocbek, Mile Klopčič, Božo Vodušek, Cene Vipotnik, Jože Udovič, Matej Bor, Karel Destovnik-Kajuh, France Filipič, Ivo Minatti, Jože Šmid, Ada Škerl, Kajetan Kovič, Janez Menart in Ciril Zlobec. Znani makedonski poet Aco Šopov je prevedel leta 1956 Župančičevega *Cicibana* (založba Kočo Racin), medtem ko je Detska radost natisnila še knjigo Aleša Beblerja *Potovanje po deželah vzhajajočega sonca* (Patovanje po sončevite zemlji) ter *Knjigo o Titu* (Kniga za Tito) Franceta Bevka.

Po enoletnem premoru se v Skopju pojavi leta 1958 prevod Cirila Kosmača knjige *Pomladanski dan* (Proleten den); zanjo je uvod napisal Francè Dobrovoljec. — Naslednjega leta je makedonski pesnik Gane Todorovski prevedel Prešernove *Izbrane pesmi* (Odbrani pesni) z uvodno besedo Antona Slodnjaka. Župančičev *Ciciban* je bil tega leta ponovno natisnjen v založbi Kočo Racin. Edvarda Kardelja *Razvoj slovenskega nacionalnega vprašanja* (Razvoj na slovenečkoto nacionalno prašanje) je prevedel znani makedonski pesnik Mateja Matevski, objavila pa škopska Kultura. Istega leta je še izšel prevod *Sivi bratje* (Sivata bratija) Ivana Ferleža.

Cankarjev *Hlapec Jernej in njegova pravica* v prevodu I. Milčina je doživel drugo izdajo leta 1960 v Šolski biblioteki založbe Kočo Racin; ta je istega leta izdala še prevod njegovih *Povesti* (Raskazi). Cankarjeva dela so bila izdana tudi naslednjega leta; razen biografskih in bibliografskih podatkov o avtorju vsebuje knjiga še *Kralja na Betajnovi*, *Hlapca Jerneja in njegovo pravico* (to je tretja izdaja v prevodu I. Milčina) ter *Hlapce* v prevodu Branka Pendovskega. Slavčo Temkov, eden med najbolj produktivnimi prevajalci je to leto prevedel *Hišnikov dan* (Prislužnikoviot den) Branke Jurce, Mateja Matevski pa Kettejevo *Pravljico o šivilji in škarjicah* (Prikazna za šivačkata i nožicata).

Leta 1962 je izšel prevod Antologije Aškerčeve poezije; priredila ga je Marja Boršnikova, pesmi pa sta prevedla Bistrica Mirkulovska in Srbo Ivanovski, medtem ko je pripombe knjigi, uvod in bibliografijo prevedel Aleksander Popovski.

Bevkova *Knjiga o Titu* v prevodu Blažeta Ristovskega izide tega leta že drugič. Prevajalec Slavčo Temkov je izdal *Povesti* (Raskazi) Ivana Cankarja s kratkim življenjepisom avtorja. V knjigi so naslednja Cankarjeva dela: *Desetica*, *Greh*, *Domovina*, *ti si kakor zdravje* in *Lepa naša domovina* (Desetica, Greh, Tatkovino, ti si kako zdravje i Ubava naša tatkovina). — Založba Kočo Racin je takrat natisnila otroško literaturo Ivana Ferleža *Medvedek* (Mecko). Leto 1962 je sploh zelo bogato s prevodi iz slovenske književnosti. Makedonski

pisatelj Mateja Matevski, Branko Pendovski in Gane Todorovski so prevedli *Solzice* Prežihovega Voranca in od tedaj naprej lahko rečemo, da se je začelo v Makedoniji intenzivnejše prevajanje slovenskih književnih in drugih del.

Leta 1963 so prevedene le tri knjige, verjetno zaradi velikega potresa. Izšli sta dve otroški knjigi, *Pastirci* (Ovčarčinja) F. Bevka v prevodu Slavča Temkova in *Stara jablana* (Starata jabolknica) Miška Kranjca v prevodu Aleksandra Popova ter rodoljubne pesmi Simona Gregorčiča pod naslovom *Soči* (Na Soča); prevedla jih je Bistrica Mirkulovska.

Leta 1964 pa je število prevedenih del slovenskih avtorjev zelo veliko. Že tretjič izide Bevkova *Knjiga o Titu* od istega prevajalca, drugič Kettejeva *Šivilja in škarjice*. Tega leta se tudi poveča število otroških knjig, kot so *Hišica iz kock* (Kuk'ička od kocki), *Muca copatarica* (Maca karakaca) Ele Peroci, *Zvesti tovariši* Sonje Severjeve, *Ukradena svetilka* (Ukradenata svetilka) Venčeslava Winklerja, *Veliki in mali zajček* (Golemoto i malo zajče) Emila Smaska; nekatera teh del je izdala skopska založba Kočo Racin, druga pa ljubljanska Mladinska knjiga. Založba Kočo Racin je istega leta izdala še *Srečanje* (Sredba), prevod S. Temkova, in *Visoško kroniko* (Visočka hronika) Ivana Tavčarja, prevod A. Popovskega.

Tudi leta 1965 so Makedonci dobili prevode slovenskih avtorjev, zlasti tistih, ki pišejo otroško literaturo; prevajajo jih drugi makedonski pisatelji. Cankarjevega *Martina Kačurja* je tokrat prevedel Tome Arsovski, Kajetana Koviča *Franca izpod klanca* (Itrata Mica) je prevedel Gane Todorovski. Ta je skupaj z Bistrico Mirkulovsko prevedel več pesmi Franceta Prešerna; izdajo je uredil Aleksander Spasov, profesor za slovensko književnost na skopski filozofski fakulteti. B. Mirkulovska je prevedla še *Golobe, sidro in vodometa* (Golobite, kotvata i vodokokot) Kristine Brenkove. V prevodu Georgija Staleva je drugič izšel Prešernov *Sonetni venec*. *Solzice* je prevedel Mateja Matevski, Župančičev *Ciciban* pa je izšel že četrtrič v prevodu A. Šopova. Prevajalec S. Temkov je prevedel *Prvi april* (Prvi april) Branke Jurce ter *Skriti dnevnik* (Skrieniot dnevnik) Leopolda Suhadolčana. Drugo izdajo je tega leta doživel tudi Levstikov *Martin Krpan*. V ediciji Ljudske zgodbe južnoslovanskih narodov izidejo v dveh knjigah za otroke ilustrirane slovenske zgodbe. Istočasno je v makedonščini izšel prevod knjige Bena Zupančiča *Deček Jarbol* (Deteto Jarbol). Večino knjig sta skupaj natisnili založbi iz Skopja in ljubljanska Mladinska knjiga.

V letu 1966 se pojavijo spet novi prevajalci slovenskih del v makedonščino. Že četrtrič izide Cankarjeva povest *Hlapec Jernej*, tokrat v prevodu Dimitra Guguševskega z življenjepisom pisatelja, kot šolska knjiga. Franceta Bevka sta izšli dve knjigi: *Črni bratje* (druga izdaja) in *Naše živali* (Našite životni). Potem sledi dela: Marije Cerovnik *Andrejčin lok* (Lakot na Andreja), Ferda Godine pa *Golobi* (Golobi) ter izbrane zgodbe za otroke Branke Jurce *Marjanka vseznajoča* (Marjanka seznanika), nato pa še: Mire Miheličeve *Novo leto na strehi* (Nova godina na pokrivot) ter Kersnikov roman *Jara gospoda*, ki je bil preveden istega leta v Skopju.

V l. 1967 je že četrtrič izšel Župančičev *Ciciban* v prevodu A. Šopova; knjiga je postala zelo priljubljeno čtivo makedonskih otrok. Za to leto je značilno, da je bilo izdanih največje število knjig za otroke. Tudi *Knjiga o Titu* je tega leta izšla že četrtrič. Branke Jurce knjiga *Do zvezd* (Do dzvezdite) je bila prevedena na novo, izšle pa so tudi *Zbrane povesti* Miška Kranjca; izbral jih je A. Spasov,

prevedel Aleksander Popovski. Tudi Levstikov *Martin Krpan* je doživel ponovno izdajo, tako še Seliškarja *Mule* in Leopolda Suhadolčana *Skriti dnevnik*. Že tretjič se na knjižnih policah pojavi knjiga za otroke *Zvesti tovariši* s podatki o avtorju. Iz otroškega slovstva sta natisnjena Vida Pečjaka *Pobegli robot* (Izbeganiot robot) in Žarka Petana *Andrejčina glava je prazna* (Andrejčkovata glava e prazna). Skupno izdajo v slovenščini, makedonščini in srbohrvaščini pod skupnim naslovom *Vse beži z oblaki in pticami* Iva Minattija je v makedonščino prevedel Mateja Matevski.

V makedonskih prevodih so najbolj zastopani naslednji slovenski avtorji: Ivan Cankar in France Bevk imata po 10 knjig v zadnjih dvajsetih letih. Štirikrat je izšel Cankarjev *Hlapec Jernej in njegova pravica*, ki je v resnici prvi prevod v makedonščino po osvoboditvi, in sicer v sodobni makedonski knjižni jezik. *Martin Kačur* pa je v makedonščini izšel dvakrat. *Knjiga o Titu* Franceta Bevka je ravno tako natisnjena štirikrat, njegovi *Črni bratje* in *Pastirci* pa dvakrat. Župančičev *Ciciban* je doživel štiri izdaje, France Prešeren ima pet knjig, od tega je *Sonetni venec* izšel dvakrat. Tudi Fran Levstik ima pet knjig (samo *Martin Krpan* je izšel trikrat). Po štirikrat so izšle tudi knjige Branke Jurce in Sonje Sever. Pri slednji moramo poudariti, da je bila njena zbirka pesmi natisnjena v 20.000 izvodih in bila zelo hitro razprodana. *Solzice* P. Voranca so izšle v vsem tem obdobju trikrat, in sicer od dveh prevajalcev. Tudi Tone Seliškar in Ela Peroci imata enako število prevodov. Po podatkih, ki so navedeni v slovenski bibliografiji za leta 1945 do 1967, je najbolj produktiven prevajalec slovenskih proznih avtorjev v makedonščino Slavčo Temkov; prevedel je kar štirinajst slovenskih del. Na drugem mestu po številu prevodov, zlasti dramskih, je Ilija Milčin. Gane Todorovski je prevajal slovenske avtorje petkrat; zlasti se je posvetil prevodom poezije. Aco Šopov je prevedel Župančičevega *Cicibana*. Pesnik Aleksander Popovski prevaja prozo, njegovo ime smo zasledili v omenjenem obdobju štirikrat, Blaže Ristovski je prevedel dve deli. Iz slovenskega jezika prevajata še pisatelja Branko Pendovski in Tome Momorovski. Georgi Stalev je prevedel Prešernov *Sonetni venec*. Prof. Aleksander Spasov je priredil več zbornikov slovenske poezije. S prevodi se ukvarja Bistrica Mirkulovska, lektor slovenskega jezika na filozofski fakulteti v Skopju.

V zadnjih dvanajstih letih je bilo prevedenih približno 90 del slovenske književnosti, verjetno pa je njihovo število še večje. Vsega je v makedonščino prevedenih čez 200 knjig (tudi s področja znanosti in drugih). V začetku so bili makedonsko-slovenski prevodi prilagojeni šolam kot berilo za mladino, sedaj pa prevajajo v makedonščino sodobna slovenska književna imena, ki zbujajo vse večje zanimanje povprečnega makedonskega bralca.